

IZHAJA MESEČNO — CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN
NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 8

STEV. 1.

JANUAR 1940

LETO XIX.

Kmet, izobrazba in šola

Dr. Brumen

1. Kdo je izobražen?

Navadno mislimo, da je izobražen tisti in le tisti, ki je z uspehom obiskoval kako vrsto šol, ter da se kak preprost človek, ki se je že za mlada posvetil kmetiji, obrti ali delu v tovarni pravilno ne more šteti med izobražence. Tako mnenje pa je povsem zgrešeno. Izobrazba je namreč nekaj, kar je vsakemu dostopno in potrebno, česar pa sama šola kot taka, nikomur ne more dati.

Kakega profesorja, odvetnika, inženirja, zdravnika... prištevamo navadno brez nadaljnjega k izobražencem, saj je vsak izmed njih nad 10 let obiskoval srednje in visoke šole ter si pridobil celo vrsto spričeval in diplom ter svoj »akademski naslov«. Toda: ali bomo še z vso pravico imenovali takega človeka izobražencem, če rad preklinja in klafa; če vsa leta svoje življenjske prakse ne vzame več v roke dobre knjige ali lista; če se zanemarja v obleki in zunanem ponašanju; če se norčuje iz preprostih ljudi in jih domišljavo prezira; če se niti malo ne more vživeti v radosti, skrbi in težave sočloveka, pripadnika kakega drugega stanu ali v težnje kakega drugega stanu kot celote; če brezobzirno drvi z avtomobilom, kolesom ali z drugim vozilom

ter ograža potnike itd.? Najpreprostejša pamet nam bo povedala, da takega človeka ne moremo imenovati izobraženca in to navkljub vsem njegovim šolam, spričevalom in naslovom. Izobrazba je torej nekaj več, kakor dokončano šolanje, papirnata spričevala in doneči naslovi.

Pa se bo morda zdelo, da je bistvo prave izobrazbe v lepem in pravilnem zunanem ponašanju. Kdor bo znal vsakomur povedati vljudno besedo in se znal povsod izogniti najmanjšemu sporu in karambolu, kdor bo znal nekoliko brzdati svoj jezik in pokazati malo sočutja bližnjemu v kaki nezgodi, kdor se bo skrbno oblačil, bril in česal, bo terjal zase naslov izobraženca. V letošnji »Vigredi« izhaja vrsta člankov z naslovom »Izobraženo dekle«, govorijo pa o raznih oblikah lepega obnašanja. Seveda se bo vsako izobraženo dekle, kakor vobče vsak izobražen človek, čim pravilneje vedlo, toda ne zaradi vedenja samega, temveč ker tako tudi čuti, kakor govori, se kaže ravna in dela. Kadar pa je lepo in pravilno zunanje ponašanje le plašč, ki zakriva vse kaj drugega, pa ni niti znak prave izobrazbe, niti kak dokaz za njo.

S tem razglabljanjem pa smo vendar prišli bliže temu, čemur po pra-

vici pravimo izobrazba. Z njo je vezano vse to, o čemer smo se pravkar menili, toda vse to mora vztrajati iz prave misli in iz globine duše. Treba je sebe držati v redu in treba je biti obziren s svojim bližnjim, a vse to mora biti res občuteno in ne le posledica slepo pridobljenih zunanjih oblik, ki so le lupina, za katero se skriva jedro, zdravo ali pa bolno. Izobraževanje človeka ni le kako zunanje »likanje«, to je zares nekako preobraževanje, ki človeka spreminja v boljšega, prenavlja in plemeniti od zunanje površine do najglobljega jedra. Kdor je zares izobražen, je drugačen človek, kakor pa bi bil, če se ne bi izobrazil, in sicer v vsakem primeru boljši človek. Kdor tega pri sebi ni dosegel, se ni izobrazil, pa če tudi se je pol stoletja šolal, si pol centa spričeval pridobil, polovico sveta prehodil in se polovico človeških jezikov naučil, v zadnje skrivnosti sveta in življenja prodril in si lepih denarcev za brezskrbno življenje nabral. Kdor pa se je v boljšega preobrazil, se je izobrazil, tudi če ni nobene šole od znotraj videl ter se morda niti pisati in brati ni mogel naučiti.

Ali pa je potemtakem za pravo izobrazbo brez pomena vse to, česar se je nekdo naučil, kar je na svetu spoznal in si ogledal? Nikakor ne. Tudi vse to je sestavni del prave izobrazbe, le njeno bistvo ni.

2. Vrste izobrazbe.

Pedagoška teorija nas opozarja na nekake tri plasti naše izobrazbe, namreč na to, kar imenujemo osnovno ali temeljno, strokovno in poklicno, pa obče človeško in osebno izobrazbo.

Prva, **osnovna ali temeljna izobrazba**, je tista šolanost človeka, ki ga dela sposobnega, da stopi v kulturno življenje rodbine, kraja, stanu, naroda. Sem spadajo razne temeljne veščine ali tehnike (govorjenje, branje, pisanje, računanje, zgolj znanje tujih jezikov itd.), neko temeljno vedenje ali znanje o narodi in kulturi, prostoru in času, v katerem živimo, pa še neke temeljne navade (oblike pravil-

nega obnašanja, oblačenja...), ker je vse to za sožitje v naši kulturni družbi nujno potrebno. Po količini lahko seveda temeljna izobrazba pomeni več ali manj, kar močno zavisi od mesta, katero nekdo zavzema v kulturni družbi. Morda za kakega preprostega človeka povsem zadošča, da od temeljnih veščin zna govoriti, brati, pisati, nekaj računati in izpolniti pol ducata formularjev in tiskovin. Za koga drugega, ki stoji v družbi na višjem mestu, je potrebno vsaj še, da zna pisati na stroj in morda stenografirati, uporabljati telefon, umetna računala in morda še kaj, vsekakor pa, da ume tudi kak tuj jezik in se more vsaj do neke mere prosto izražati v njem. Vse to in zgoraj omenjeno, osnovna ali temeljna izobrazba, prav za prav niti ni izobrazba v pravem pomenu besede, je pa komaj nujen pogoj, da si lahko pravo izobrazbo pridobiš in da lahko svoje delo v kulturni družbi prav vršiš. Meja med pismenostjo in nepismenostjo ali med znanjem in neznanjem tujih jezikov, ni meja med izobrazbo in neizobrazbo, je pa v vsakem primeru meja med večjimi in manjšimi možnostmi, da si pravo izobrazbo pridobimo.

K vsebini temeljne izobrazbe spada mnogo tega, kar otrok in mlad človek pridobi doma in v vrsti šol od ljudske čez meščansko in srednjo vse do univerze, in kar mu vse pot do izobrazbe šele odpira, ne daje mu pa prav nikake pravice, da skrit za spričevala, diplome in naslove prezirljivo zre na »neizobražene« ljudske plasti ali jim zviška prinaša neko »izobrazbo«. Kajti med preprostimi ljudmi jih je lahko mnogo, ki ga brez šol po izobrazbi presegajo, ker s svojega stališča in s pomočjo svojega zdravega razuma in čutečega srca življenje in svet bolj in globlje umevajo, kot marsikateri »šolane« s pomočjo svojega, morda sicer »ostrega« a »pustega razuma«.

Na temeljni izobrazbi se gradi njena druga plast, to je **strokovna in poklicna izobrazba**. Sem lahko štejeemo vse ono vedenje in znanje, večino in izurjenost, pa duševno in duhovno

navrnost, ki človeku pomore, da prav vrši svoj poseben posel v človeški družbi, ali vse to, kar mu nalaga in terja njegov poklic. Zato je treba mnogo tehničnega znanja, nikakor pa ne samo to: če mora mizar znati dobro žagati, oblati in pleskati, mora pač vedeti tudi kaj o vrstah in vrednosti lesa, orodja, barv, mora znati ceniti svoje delo in ga ljubiti, obenem pa more imeti nekaj take navrnosti, kakor jo izražajo angleški verzi:

Če bi bil krojač, da sem najboljši,
bi moral o meni iti glas;
če bi bil kotlar pa, da nihče
ne zna popraviti kotla ko jaz.

Poklicno delo ima torej poleg svoje čisto strokovne in tehnične tudi važno umsko in etično stran. Prav pa svoj poklice izpolni in vrši samo, kdor ustreza vsem njegovim zahtevkom.

K strokovni in poklicni izobrazbi spada torej mnogokaj, kar človeku nudi kmetija, delavnica, pisarna..., pa že zopet vrsta šol, ki jih nazivamo obrtne, strokovne, poklicne... šole. Glavno dá človeku za poklic delo samo, kakor se plavati naučimo le v vodi in ne morda v kaki telovadnici. Šola je vedno le pomočnica življenju in od nje ne smemo terjati, kar presega njene moči, ali pa moramo vanjo prinesiti — n. pr. v našem primeru — že pravo izvrševanje poklica, kar ponekod tudi poizkušajo.

Seveda mora tudi strokovna šola nuditi svojim učencem neke prvine temeljne izobrazbe, ki jih občja ljudska, meščanska ali srednja šola ne daje, ker jih večina njenih učencev ne potrebuje ali ker se ne dajo ločiti od čisto strokovnega šolanja. Nasprotno pa so zlasti mnoge večšine lahko za nekoga le občega pomena, za drugega pa del njegove strokovne šolanosti, n. pr. strojepisje za izobraženca vobče ali za pisarniško uradnico, znanje jezikov za učitelja ali za diplomata, trgovskega potnika, sodnega tolmača. Take temeljne večšine mora potem strokovna šola še posebej gojiti.

Tretjo plast izobrazbe imenujemo **človeško** in **osebno** izobrazbo ali tudi

le izobrazbo — v pravem pomenu besede. Ta je v najvišji obliki »cultura animi«; notranja kulturna oblika ali osebni stil človeka, ki mu daje potrebno osebno enotnost in stalnost, ki ga dela šele človeka v oblikujočem pomenu besede, kar kaže, da je izoblikovano v njem to, kar je najboljšega v njem, njegova »božja podoba«. Obenem pa je prava izobrazba izoblikovanost duha, ki človeško in narodno kulturo ceni, goji in nadaljuje, ki daje pravi pogled na kulturni svet in življenje, na njegov smisel in vrednost. K temu pa spada tudi nekaj človečanski čut, ki nekemu odpira vrednost in ceno sočloveka in ga vodi, da si lastno življenje uredi tudi po zahtevkih pravice in ljubezni do bližnjega. Potrebno pa je še, da si izobraženec zna urediti dom, pravilno porabiti prosti čas, v notranjo skladnost spraviti razne strani svojega življenja (poklic in družina, »petek in svtetek«...), da ve kaj je storiti in da tako ravna v javnem življenju itd.

To najvišjo obliko izobrazbe si človek lahko pridobi največ v življenju samem. Za njo prav velja, da si jo mora pridobiti vsakdo sam, da je vse to, kar mu morejo dati drugi, šole, tečaji in ostale ustanove, v najboljšem primeru le pomoč, le migljaj ali nekaj »kažipot«.

3. Kmet in izobrazba, stanovska izobrazba.

Vsak človek je samemu sebi in človeštvu dolžan, da se izobrazi, to se pravi, da izoblikuje iz sebe najboljšo, kar je mogoče. Naučiti se mora najpotrebnejših temeljnih vednosti in navaditi se mora najpotrebnejših temeljnih spretnosti, pripraviti se mora strokovno in poklicno, da bo mogel čim popolneje izvrševati svojo posebno nalogo v življenju; končno pa mora tudi urediti svoje razmerje do sveta in do soljudi, da bo tudi kot človek vedno in v vseh primerih prav ravnal.

To velja tudi za kmeta. Tudi on se mora marsičesa naučiti in navaditi. Kot za ostale ljudi, se tudi zanj pouk prične že v prvih dnevih življenja. Polagoma se nauči govoriti, pridobi si

razne oblike vpljudnega govorjenja in ravnanja ter podobne dobre navade; spozna najbližjo okolico svojega doma. Za tem pride v šolo, kjer si pridobi spretnosti branja in pisanja, nauči se najpreprostejšega računanja, zve marsikaj o širnem svetu in o življenju v prejšnjih časih. Vse to je zanj prvi temeljnik izobrazbe, njegova temeljna ali osnovna izobrazba.

Razen tega pa se kmečki otrok že doma nauči še marsičesa drugega. Zve, kako je treba ravnati z živino, kako se vrsti delo na poljih in travnikih, kako se negujejo sadna drevesa ter vinska trta, kako se uporablja razno orodje, itd. Vživlja se v starodavne navade, ki kakor zakon urejajo sožitje na vasi in med člani kmečke družine. Tudi navadna šola doda to in ono, kar še dopolni kak tečaj ali pa kmetijska šola. Vse to je potem drugi temeljnik kmetove izobrazbe, to je njegova strokovna in poklicna izobrazba. Tudi kmet mora vedeti, kako more najbolj prav in najbolj uspešno vršiti svoje delo; tudi pri njem ni vse to umljivo samo po sebi.

Na obojih temeljih se potem gradi kmetova osebna izobrazba. Na najosnovnejših vednostih in spretnostih, na prvem znanju o svetu in življenju, pa na poklicnem delu in njegovem etosu sloni tudi kmetova osebna izobrazba. Tudi kmečki človek je potem lahko še oče in mati, ki mora vzgajati svoje otroke; je član vaškega občestva, kjer mora pomagati gojiti pravo sosedstvo ter prevzeti tudi kako javno nalogo, kadar je potrebna; je pripadnik svojega naroda in državljani svoje države ter se ne more in ne sme odtegovati narodnemu in državnemu življenju. Svet in življenje tudi njemu stavita svoja vprašanja in odgovoru nanju se tudi on ne more odtegniti. Tudi naš preprosti človek često mnogo modruje. Do pravih spoznatkov in odločitev pa bo prišel le, če je tudi čisto osebno pripravljen nanje, to je če je zares moder in plemenit človek, v pravem pomenu besede — izobraženec.

Te tri plasti izobrazbe pa morajo biti v nekem notranjem skladu, no-

tranje povezane v smiselno enoto. Ta celotna enota pa je nekaj drugačna pri kmetu kakor pri delavcu, pri duhovniku in uradniku. Pri vsakem izmed njih raste iz nekoliko drugačnih razmer, dasi so si sami izobrazbeni temelji z ene strani precej različni (osnovna izobrazba). Njihovo različno poklicno delo terja drugačno strokovno in poklicno izobrazbo. Izvrševanje poklicnega dela in povezanost poklicnih tovarišev v stanovski izobrazbi. Zato so nekoliko različna ista vprašanja o svetu in življenju, kadar se stavijo kmetu ali delavcu, duhovniku ali uradniku; nekoliko drugačen je odgovor nanje, nekoliko drug je kulturni zaklad, ki dan za dnem hrani njihove duše, pa ni čudno, če je nekoliko drugačna pri vsakem izmed njih tudi njihova notranja kultura, izobrazba.

Kmetova izobrazba mora rasti iz njegovih domačih razmer; posebna hrana za kmetovo dušo morajo biti zakladi kmečke kulture; kdor hoče izobraževati kmeta, mora prisluhniti utripom njegove kulturne duše in se vživeti v vprašanja, ki se kmet bori z njimi, potem bo najbolje uspel v izobraževalnem delu med kmečkim ljudstvom.

Tista izobrazba kmečkega človeka, ki ima torej nekak vonj po pravem in zdravem kmetstvu ter pravi in zdravi kmečki kulturi, je šele prava kmečka izobrazba, kmečka stanovska izobrazba. Navadno razumemo v tej besedi le kmečko strokovno in poklicno izobrazbo, a tedaj nam ni treba novega pojma. Zato hočemo gledati in razumeti v kmečki stanovski izobrazbi to, kar smo pravkar označili.

4. Izobraževalne dobrine, izobrazbena pomoč.

Da kaka rastlina raste, ji je poleg pripravne zemlje treba tudi sonca, zraka in vode, pa še negovalca, ki ji kdaj pa kdaj zrahlja prst, jo zalije in ji doda za rast potrebnih snovi, odstrani nadležen plevel, ozdravi kake rane itd. Tudi za to, da dozori v človeku prava izobrazba, je poleg »dobre glave« in poleg njegove lastne

sposobnosti za izobrazbo treba še marsičesa. Najprej so potrebne izobraževalne dobrine, ki so za izobrazbo to, kar so rastlini sonce, zrak in voda. Da se bo nekdo naučil brati, mu je potrebna knjiga: kako je bilo v starih časih, izve zopet iz knjig. Da bo postal dober in plemenit človek, mu je treba mnogo pobud. Zgledi dobrih in plemenitih ljudi ga bodo mikali k posnemanju. Lepe povesti in gledališke igre mu bodo vodile voljo, da postane dober človek. Pesmi in glasba mu bodo segli v dušo in jo »preoral« ter pripravili za dobro »setev«. Pridige v cerkvi in sv. zakramenti bodo oporniki, ki bodo držali pokonci mlado rastlinico — izobrazbo. Dobri zgledi in knjige, lepe pesmi in popevke, pobožne vaje so izobraževalne dobrine, hrana, svetloba in toplota v naši duši, da more rasti v dobrem.

Kakor pa rastlinica potrebuje nekoga, ki ji pomaga pri rasti tako tudi človek, ki se hoče izobraziti, potrebuje nekoga, ki budi v njem željo po izobrazbi, ki ga podpira v dolgotrajnem izobrazbenem prizadevanju, mu posreduje izobraževalne dobrine, ki so sicer težje dostopne itd. Tak pomočnik se imenuje vzgojitelj in takih ima vsak človek več. Saj pride v razne ustanove in družbe, ki ga oblikujejo. Rodi se v družini, oče in mati ga vsestransko in premišljeno vodita, od bratov, sester in še kakih sorodnikov se nevede in nehote marsičesa nauči in navadi. V otroški družbi in v otroški igri se to učenje in navajanje nadaljuje.

V bolj zamotanih razmerah, ki terjajo od človeka mnogo učenja, pa dom in otroška družba ne zmoreta več izobrazbenega dela. Zato mora otrok še v šolo, ki je pomočnica domu ter delo staršev podpira in nadaljuje. Saj domača vzgoja v tem času, ko mladi človek obiskuje šole, ne more in ne sme prenehati. Šolski učitelji so drugi vrtnarji, ki pa dobijo v roke iste rastlinice, katere je gojil že dom. Tudi oni pa vzgoje in izobrazbe ne zaključijo, dasi se ta tudi v šoli vrši deloma mimo njih in brez njih. Šolarji se vzgajajo sami med seboj, med

njimi nastajajo prijateljstva, ki imajo lahko globok izobraževalni pomen.

Poleg šole je vzgojna in izobraževalna ustanova tudi **Cerkev**. Vsaj posredno vpliva na otroka že pred prihodom v šolo, ga uči in vodi v šolski dobi, ne pusti ga v nemar niti po šoli ter v zrelih letih: vse do zadnje ure se ona zanima za človeka in ga oblikuje.

Ne smemo prezreti še pomena raznih društev in organizacij, ki telesno, duševno in duhovno izobrazujejo svoje člane. S predavanji, igrami, petjem, glasbo, zabavo, telovadbo itd. hočejo napraviti človeka krepkejšega in boljšega. Njihovega pomena si nismo vedno povsem svesti in marsikdaj jih motrimo celo s popolnim nerazumevanjem.

Vse neštete in še nekatere druge ustanove nudijo človeku le izobrazbeno pomoč. Oblikujejo ga sicer, a glavno vzgojo mora izvršiti vsak sam. Sam se moraš potruditi, da postaneš čim boljši in čim plemenitejši človek, sam si moraš poiskati pomoči za svoje prizadevanje. Izbereš si šolo, ki jo obiskuješ, v cerkev hodiš, v društvo se vpišeš in se udeležuješ društvenega dela, da se izobrazuješ sam in da pomagaš drugim pri njihovem izobraževanju. Razen tega bereš knjige in liste, obiskuješ gledališče in koncerte, poslušаш predavanja in govore. Vse to vpliva na tebe.

5. Kmet in šola.

Danes ni pri nas nikogar več, ki bi trdil, da kateremu koli stanu šolanje ni potrebno. Tudi ni pri nas nikakih izrednih težav s šolsko obveznostjo. Tudi kmečki starši največ skrbno pošiljajo otroke v ljudsko šolo, da se naučijo tega in onega, kar jim bo dobro služilo v življenju. Največkrat so ponosni, če njihov otrok v šoli dobro uspeva, prečesto pa se premalo zanimajo za delo šole. Le redkokdaj se spomnijo, da učitelja vprašajo po otrokovem uspehu, le kdaj pa kdaj iz lastne pobude pridejo k njemu, da se pogovorijo, kako se bodo obojestransko trudili, da otroka čim boljše vzgoje in pripravijo za življenje.

Saj je resnica — tudi tega ne smemo zamolčati —, da prav tako šola s svoje strani premalo dela na poglobitvi stika z domom. Kljub posameznim roditeljskim sestankom in nekaj društvom z imenom »Šola in dom« ali podobno; le prereditko stopa učitelj k staršem, da se z njimi pomeni o svojem učencu in njihovem otroku. Le prereditko se učitelj zaveda, da je šola pomočnica in nadaljevalka domače vzgoje in ne sme podirati, kar je gradil dom, temveč utrjevati in dopolnjevati. Tudi naše šolske razmere imajo precej zaslug, da je sodoben človek notranje tako razbit in negotov.

V ljudsko šolo naš kmet pošilja svojega otroka in njeno delo še nekako priznava, četudi morda ne v celoti in brez vsake rezerve. Toda daje v šolo otroka navadno le tedaj, kadar pričakuje od njega, da bo postal »gospod«, največkrat duhovni, včasih tudi svetni. Tu in tam se opravičuje, če ima sina študenta, češ saj tako ne morejo vsi ostati doma in se naj vsaj eden med njimi dokoplje do belega kruha.

Le redkokdaj pošilja naš kmet svojega sina (ali hčer) v meščansko ali celo srednjo šolo zato, da se bo pozneje kot kmet bolj obnesel. Če ima nekoliko šolanega otroka, mu bo le s skrajnim nezaupanjem izročil posestvo, boječ se, da ga bo zapravil. Najbrž ima često celo prav. Temu pa ni kriva izobrazba, ki si jo je otrok pridobil v kaki višji šoli, temveč marsikaj drugega, kar je pridobil poleg izobrazbe in namesto nje in česar je zopet le deloma kriva šola, deloma pa vsa naša usmerjenost, ki hoče, da višja šola vzgaja le »gospodo«. Kdor je ni končal, torej nujno še ni »gospod«, pa tudi ne več »kmet« ali podobno.

Pravilneje bi bilo, ko bi ne bilo tako. Vsaka šola, tudi meščanska in srednja ter celo visoka, bi morala dati svojim dijakom le izobrazbo, ki jih bo kot ljudi usposabljala, da bodo kar najbolj uspeli na vsakem polju, kjer se bodo oprijeli dela. Pravilno šolan, to je zares izobražen kmet, bi moral biti boljši kmet, kot pa je njegov neuki vrstnik. Da pa bo tako, bo treba spremeniti (ali reformirati) ne

le našo šolo, marveč vso našo miselnost. Ne bo se smel vsakdo, ki je pokukal v kako šolo, že zanašati na neki »beli kruh« in se čutiti vzvišeneja nad ostalimi ter preučeneja in preimennitnega za one, ki otepajo svoj zdravi »ovsenjak«.

Slej ali prej bomo morali priti do spoznanja: čim bolj si zares izobražen, tem laže in tem bolje boš uspel pri delu, ki se ga boš lotil. Najlepša in najbolj urejena prilžnost za pridobivanje izobrazbe pa je šola. Obiskuj jo, a ne le zato, da postaneš kaj drugega, po svojem mnenju imennitnejšega, nego v prvi vrsti zato, da postaneš boljši ta, ki si! Iz take miselnosti in v njej primerno preosnovani šoli, bo mogel tudi bodoči kmečki gospodar najti dobro pripravo za svoje kmetovanje. Dobro pa pomnimo, da pri šolanju ni najbolj važno to, kar si se naučil, niti ocene, ki si jih dobil, temveč to, kar si iz sebe napravil. Temu smotru primerno izbiraj šole, ki jih boš obiskoval!

Nekofiko bolj umljivo je tudi našemu kmečkemu gospodarju, da bi moglo njegovemu sinu in nasledniku koristiti, če je obiskoval kako strokovno, kmetijsko, hčerka bodoča kmečka gospodinja, pa kako gospodinjsko šolo. Saj uvaja vsak kmet sam svojega sina v kmečko delo in gospodarstvo, vsaka kmečka mati uči svojo hčer gospodinjiti in kuhati, oba pa vendar uvidevata, da današnji čas terja in bo prihodnost še bolj terjala marsikaj, česar onadva svojim otrokom ne moreta dati. Tako precej dobro uspevajo kmetijski in gospodinjski tečajji ter šole, četudi je pri nas njihovo število še odločno preskromno.

Tudi pri nas pa žive trdovratneži, ki niti potrebe po strokovnem šolanju ne morejo uvideti. Čeprav sami težko izhajajo, valijo krivdo na vse drugo, le pri sebi ne najdejo nič. Za svoje otroke mislijo, da se bodo mogli prebiti skozi življenje s tem, kar se lahko naučijo doma. Ne morejo umeti, da bi mogel bodočega kmetovalca česa koristnega naučiti človek, ki sam ne kmetuje. Saj ne moremo tega zameriti, tudi pri drugih stano-

vih (celo med »izobraženci«) najdemo lahko podobne zmote. Treba pa je dopovedati in pripravevati, da se bo obrnilo na bolje.

Tudi pri tem šolanju je treba pobijati krivo miselnost. Marsikdo obiskuje strokovne kmetijske šole le z namenom, da se izogne kmečkemu delu in si najde kak »boljši« poklic. Ne moremo zameriti nikomur, če se je v resnici povzpeli do boljšega kruha (blagor mu, marsikomu se to ne posreči kljub celi vrsti šol!), ki pa ne čaka vsakogar, kdor se prištuli med tako imenovano »gospodo«. Ne gre za nje, vsakdo naj si pomaga kakor zna in more. Toda kriva miselnost, da je kateri koli stan boljši, imenitnejši ali vrednejši od drugega, zasluži, da jo vedno in vztrajno pobijamo. Ni res, da je le zabit človek dober za kmeta ali kaj podobnega; zabit človek je zabit, kamor koli ga postaviš in povsod jih je zadosti. Prav tako pa ni res, da bister in šolan človek mora biti le med »gospodo«. Mnogo jih je na kmetih in ti so stebri kmečkega stanu, kakor so stebri drugih stanov. Marsikdo izmed onih, ki so s kmetov preselili v kak drug, čeprav bolj »gospodski« poklic, prečesto vzdihuje s Prešernom: »O, Vrba, srečna, draga vas domača«, zakaj sem se dal od tebe izvabiti zunanjemu blesku, pa sem pri tem izgubil resnično notranjo srečo. Pot do prave osebne izobrazbe tudi pri kmečkem človeku pripravljajo že dom, sodelujejo Cerkev in društva, pa listi in knjige, ki prihajajo v kmečko hišo. Posebnih šol, ki bi hotele v prvi vrsti ustreči taki izobrazbi, pri nas skoraj še nimamo, od časa do časa pa se vršijo kaki tečajji te vrste. Zelo važno delo so na tem polju pri nas opravila društva, ki so prodrla že skoraj v zadnjo slovensko vas. Naš kmečki človek se jim je že precej privadil in marsikje bi jih pogrešal, ko bi prenehala s svojim delom.

Ne moremo pa si zakrivati oči pred nekaterimi dejstvi. Marsikako naše društvo hoče služiti samo oddihu in zabavi, včasih celo le nabiranju članarine, vstopnine in drugih gmočnih sredstev za kakršno koli že uporabo.

Tudi oddih in zabava spadata k nalogi naših društev, poleg tega pa še marsikaj, kar je tudi zelo važno. Zbiranje denarja pa nikdar ne sme biti namen izobraževalnega društva, s čimer pa ni in neče biti rečeno, da si društvo ne sme skrbeti za gmočna sredstva za svoje delo. Toda nikoli se to ne sme vršiti v taki obliki, ki daje videz, da je izobrazba naprodaj, ali pa, da je v zalogi le take vrste »izobrazba«, ki so zanjo na razpolago kupci. Take razmere marsikje poplitvijo izobraževalno delo naših društev in dušijo pri ljudeh potrebo po temeljitejši izobrazbi, namesto da bi jo budili. Žal naši listi pri tem mnogo pomagajo.

Naša društva so mnogo storila za ljudsko izobrazbo. V njih že desetletja deluje nekaka ljudska visoka šola. Le kronali bi to delo, ko bi po skrbnih pripravah ustvarili dejansko ljudsko visoko šolo ter omogočili obisk tudi čim večjemu številu kmečkih fantov in deklet. Zdi se, da je čas za to posebno ugoden, ker danes vsi iščemo nove orientacije ali vsaj hočemo urediti staro in pričvrstiti njene temelje. V takih časih pa so ljudje sprejemljivi tudi za kako novotarijo. Ko nas zasipa toliko slabih, zakaj ne bi uvedli tudi kake dobre?

6. Zaključek

Take novotarije smo se lotili. Stavili smo štirileten prosvetni program za naša prosvetna društva. Tega želimo izvršiti in tako pripraviti našo ljudsko visoko šolo, ki bo pomagala svojim obiskovalcem do najvišje in prave izobrazbe. Vsakogar najlepše vabimo k našim tečajem, sestankom in predavanjem in upamo, da bomo srečno prebrodili dobo težkega iskanja in našli najboljšo pot v lepšo prihodnost.

Znamenje, v katerem hočemo zmagati, pa bodi volja, da se vsak potruži do čim boljše in temeljitejše izobrazbe ter bo lahko kot močna osebnost sodeloval pri graditvi novega, boljšega sveta! Ne pozabimo pa, da ni vse zlato, kar se svetli. Bodimo izobraženi, ne iščimo pa priznanja, da smo!

Tekmovanje prosvetnih društev v nabiralni akciji za prosvetni „Slovenski dom“ v Ljubljani

Največja naloga, ki čaka slovensko katoliško prosveto v letošnjem letu je zgraditev osrednjega prosvetnega »Slovenskega doma« v Ljubljani. V Sloveniji stoji že nad 150 prosvetnih domov, ki so jih postavila posamezna prosvetna društva. Zadnji čas je, da dobe vse številne prosvetne organizacije tudi svoj centralni dom v Ljubljani. Ta naloga je skupna naloga vseh prosvetnih društev ljubljanske Prosvetne zveze. Sklenjeno je že bilo, da bodo društva v teku zime žrtvovala čisti dobiček vsaj ene igre za »Slovenski dom«. Prispevajo pa še mnogo več s tem, da prirede v svojih območjih nabiralno akcijo med svojimi člani in prijatelji. K tej nabiralni akciji lahko društvo doda tudi čisti dobiček prireditve, ki jo bo imelo v korist »Slovenskega doma«.

Da bo šlo pa nabiralno delo po vseh društvih z večjo vnemo in požrtvovalnostjo izpod rok, razpisuje zadruha »Lastni dom« nagradno tekmovanje med vsemi prosvetnimi društvi. Upravičeno pričakuje, da se bodo tega tekmovanja udeležila vsa društva, da bodo s tem pokazala, da ni njihova delavnost samo v statistikah, samo na papirju in da njihovi člani ne žrtvujejo le tedaj, kadar gre za ožje koristi lastnega društva, ampak tudi takrat, kadar gre za skupen uspeh vse slovenske katoliške prosvete. Pripominjamo, da je v nabiralni akciji društev dobrodošel tudi najmanjši prispevek, saj ne smemo prezreti, da le od kamna do kamna raste palača.

Tekmovanje med velikim številom po moči in po gospodarskih razmerah različnih prosvetnih društev, je seveda težko izvedljivo, če ne najdemo posebnega ključa za primerjavo uspehov posameznih društev. Tudi najbolj pravična ocena vseh razmer posameznih prosvetnih društev ne bi dala zadovoljivega, še manj pa preglednega ključa za medsebojno primerjanje uspeha društev. Zato je treba najti način, ki bo vsaj približno ustvaril

ključ, po katerem bo mogoče presoditi uspehe društev, ne da bi pri tem društva trpela preveliko krivico. Če seveda merimo vse po enem enostavnem kopitu, je razumljivo, da to kopito vsem najbolj ne odgovarja, vendar upamo, da nobeno društvo ne bo občutilo prevelike krivice. Povemo pa lahko naprej, da tisto društvo, ki bo morda po spodaj navedenem ključu imelo slučajno med drugimi društvi največ ugodnosti v tekmovanju pri tekmih najbrž ne bo zmagalo. Zmagalo bo namreč tisto društvo, ki bo najbolj pridno nabiralo. Zato bo tekmovanje tudi v celoti doseglo svoj namen in nagradilo pridnost, požrtvovalnost tistih društev, ki bodo največ doprinesla za »Slovenski dom«.

Določitev tekmovalnega ključa za nagradno tekmovanje.

Ker živijo in delajo različna društva v popolnoma različnih pokrajinah z različnim gospodarstvom, je nujno potrebna najprej

gospodarska razdelitev prosvetnih okrožij.

Vseh 19 prosvetnih okrožij ljubljanske PZ je za tekmovanje razdeljeno v štiri skupine. V prvi skupini so okrožja, kjer so razmeroma najbolj ugodne življenjske, gospodarske ter tudi prosvetne razmere. V drugi skupini so združena okrožja, ki že niso več gospodarsko tako močna, v tretji še nekoliko skromnejša in v četrti tista okrožja, ki v svojem delu najbolj trpe zaradi nepremožnosti prebivalstva. Razumljivo je, da društvo, ki deluje v kraju, ki je gospodarsko močno, lahko nabere neprimerno več, kakor društvo v siromašnem kraju. To slučajno ugodnost pa je treba s ključem za tekmovanje odpraviti ali vsaj približno izenačiti. Zato dobe vse štiri skupine okrožij tekoča števila od 1—4 in pripadajoče gospodarsko značilno število je treba prišteti k značilnemu

številu moči društva, o katerem bomo govorili kasneje. Skupna vsota teh dveh značilnih števil da v splošnem že ključ za oceno posameznega društva.

V skupino 1 (gospodarsko značilno število 1) spadajo naslednja okrožja: Ljubljana, Ljubljana-okolica, Kamnik, Kranj, Radovljica, Škoja Loka in Vrhnika.

V skupino 2 (značilna gosp. štev. 2) spadajo okrožja: Cerknica, Leskovec, Šmarje.

V skupino 3 (značilna gosp. štev. 3) spadajo okrožja: Litija, Novo mesto, Ribnica, Trebnje, Zagorje, Moravče.

V skupino 4 (značilna gosp. štev. 4) spadajo okrožja: Kočevje, Črnomelj, Žužemberk.

Samo približna razdelitev prosvetnih društev po gospodarskih območjih ne razlikuje še v ničemer posameznih društev istega okrožja. Za medsebojno razlikovanje društev istega okrožja izpeljemo še

o ž j o o c e n o d r u š t e v p r o s v e t n e g a o k r o ž j a .

Velika in močna društva bi imela v istem okrožju več možnosti za nabiranje in zato prevelike prednosti pred drugimi pri tekmovanju. To ugodnost močnejšega društva izenačimo z določitvijo značilne številke moči društva. Za določitev nam bo služil »Društveni koledarček za leto 1940.«, ki ga je izdala Zveza fantovskih odsekov. V njem je za vsako društvo povedano, če ima odseke in kakšne, dalje če ima knjižnico in zastavo. Pri določitvi značilne številke moči društva računamo knjižnico prav tako kakor posamezen odsek (zastave seveda ne upoštevamo).

V okrožno skupino 1 (značilna številka moči društva 1) spadajo vsa društva v okrožju, ki imajo več kakor štiri odseke (vpošteta je tudi knjižnica).

V okrožno skupino 2 (značilna številka moči društva 2) spadajo vsa društva v okrožju, ki imajo več kakor en odsek in največ štiri odseke (vpošteta je tudi knjižnica).

V okrožno skupino 3 (značilna številka moči društva 3) spadajo vsa društva v okrožju, ki nimajo nobenega odseka ali samo en odsek (vpošteta je tudi knjižnica).

Gospodarsko značilno štev. okrožja in značilno številko moči društva je treba sešteti, pa že dobimo značilni ključ za večino društev.

Društva, ki v svojem kraju nimajo fantovskega odseka, **prištejejo** k vsoti svojih značilnih številke še 1, nakar je njihov ključ določen.

Društva v krajih, ki so sedeži okrajnih glavarstev ter društvi na Vrhniki in Jesenicah pa morajo vsoti svojih značilnih števil 1 odšteti, nakar je tudi njihov ključ določen.

Iz navedenega sledi, da številčne vrednosti ključa za posamezna društva lahko rastejo od 1 do 8, to se pravi, najbolj skromno društvo po tem ključu lahko nebere osemkrat manj, kakor najmočnejša društva po tem ključu, pa bo kljub temu pri tekmovanju doseglo isto število točk. Število točk doseženih pri tekmovanju bomo računali namreč tako, da bomo pomnožili nabrano vsoto s ključem dotičnega društva, ki je vsoto nabralo.

Še tri primere za izračunavanje ključa:

Prosvetno društvo Radovica pri Metliki (v koledarčku ima številko 195) dobi gospodarsko značilno številko 4 in značilno številko moči društva 3. K temu mora prišteti še eno, ker v kraju ni fantovskega odseka. Ključ za društvo Radovico je torej: $4 + 3 + 1 = 8$.

Prosvetno društvo v Kranju dobi gospodarsko značilno številko 1 in značilno številko moči društva 1. Ker je v sedežu okrajnega glavarstva, mu je 1 treba odšteti. Njegov ključ je torej zelo majhen: $1 + 1 - 1 = 1$.

Prosvetno društvo Velike Lašče ima gospodarsko značilno številko 3 in značilno številko moči društva 2, ima pa fantovski odsek v kraju. Njegov ključ je torej: $3 + 2 = 5$.

Ključ bo torej omogočil, da bo vsako društvo lahko samo izračunalo število točk, ki jih bo doseglo pri tek-

movanju v nabiralni akciji društev za »Slovenski dom« v Ljubljani. Hkrati pa bo omogočil, da bodo društva lahko tekmovala med seboj v pridnosti in požrtvovalnosti, čeprav ne bodo mogla doseči niti približno enakih gmotnih uspehov v nabiralni akciji.

Da pa tekmovanje ne bo popolnoma zastoj in da bodo člani imeli pri težkem nabiralnem delu zavest, da delajo tudi za svoje lastno društvo, razpisujemo 19 nagrad. Nagrad je torej prav toliko, kolikor je prosvetnih okrožij. To pa zaradi tega, da bo v vsakem okrožju po eno društvo deležno nagrade. Nagrado dobi namreč iz vsakega okrožja vedno tisto društvo, ki bo med društvi svojega okrožja pri tekmovanju doseglo največ točk. Vseh 19 društev, ki bodo v 19 različnih okrožjih zmagala v nekakšni okrožni tekmii, pa bomo razvrstili po številu točk, ki jih bodo dosegla. Društvo, ki bo doseglo največ točk sploh, bo torej dobilo prvo nagrado. Drugo nagrado prejme društvo, ki bo imelo med ostalimi 18 okrožnimi zmagovalci največ točk itd. Prav verjetno je, da bodo okrožni zmagovalci, ki si bodo razdelili zadnje nagrade, dosegli morda manj točk, kakor nekatera društva v drugih bogatejših okrožjih, čeprav bodo ostala brez nagrade, ki jo jim bo odneslo morda sosednje društvo, ki bo doseglo še več točk. Razdelitev nagrad po okrožnih zmagovalcih pa je potrebna zaradi tega, da imajo vsa društva posameznih okrožij za trud vsaj majhno nagrado v gotovosti, da je brezpogojno zajamčena nemu izmed društev v okrožju ena nagrada.

Nagrade so sledeče:

1. Kino-projekcijski aparat brez zvočne naprave, za normalni film, vreden 20.000 din.
2. Velik radio-aparat najboljše znamke, vreden 7.000 din.
3. Sodoben skioptični aparat — epidiaskop, vreden 5.000 din.
4. Harmonij, vreden 5.000 din.
5. Harmonij, vreden 4.500 din.
6. Radio-aparat, vreden 4.000 din.

7. Kino-aparat za 16 mm film, vreden 3.500 din.
8. Skioptični aparat, vreden 3.000 din.
9. Skioptični aparat, vreden 2.500 din.
10. Trije žarometi za oder z žarnicami, vredni 1.500 din.
11. Dva žarometi za oder z žarnicami, vredna 1.000 din.
12. Knjižna zbirka za knjižnico, vredna 800 din.
13. Knjižna zbirka za knjižnico, vredna 800 din.
14. Knjižna zbirka za knjižnico, vredna 800 din.
15. Knjižna zbirka za knjižnico, vredna 500 din.
16. Knjižna zbirka za knjižnico, vredna 500 din.
17. Knjižna zbirka za knjižnico, vredna 500 din.
18. Knjižna zbirka za knjižnico, vredna 250 din in maskerska garnitura, vredna 100 din.
19. Isto kakor št. 18.

Celotna vrednost nagrad presega 60.000 din. Ker bodo nagrade kupljene šele potem, ko bo že znau izid tekmovanja, bo dana društvom možnost, da izberejo, če so slučajno zadela nekaj, kar že imajo, kaj drugega v isti vrednosti. Za knjižne nagrade pa velja, da bodo društva lahko sama izbirala knjige, ki jih v svoji knjižnici še nimajo. Seveda do zneska označenega v nagradi.

O vsem tekmovanju bo sestavljena »Zlata knjiga«, ki bo opisala načela tega tekmovanja in imela seznam vseh društev, ki bodo sodelovala pri tekmovanju. V knjigi bo zabeleženo, koliko je nabralo vsako društvo in koliko točko je s tem doseglo. Upajmo, da v »Zlati knjigi« ne bo manjkalo niti enega društva in da bo »Zlata knjiga«, shranjena v »Slovenskem domu« v Ljubljani, najlepši zgled mlajšemu rodu.

Vsa društva naj čimprej na sejah svojih odborov razpravljajo o načinih, kako bi čimbolj uspešno tekmovala in naj sklepe glede tega sporoče s kratkim dopisom Prosvetni zvezi v Ljubljani najkasneje do 15. februarja. Tekmovanje bo namreč zaključeno

s 1. aprilom. Društva, ki pri tekmovanju ne bi dosegla 1000 točk, se sama po sebi izločijo iz tekmovanja. Ker pomeni 1000 točk za društvo, ki ima za ključ 8 le 125 dinarjev, za ključ 7 le 155 dinarjev, za ključ 6 le 167 dinarjev, za ključ 5 le 200 dinarjev, za

ključ 4 le 250 din, za ključ 3 le 355 din, za ključ 2 le 500 dinarjev in za ključ 1 pa 1000 dinarjev, lahko upravičeno upamo, da ne bo niti enega prosvetnega društva, ki bi pri tem tekmovanju izpadlo.

Srečno na delo!

Nove ljudske igre

V. Z.

Vera in nevera. Založila Prosvetna zveza Ljubljana. Brez dvoma je to ena najboljših iger, ki je zagledala luč sveta v zadnjih letih. Dejanje igre se vrši na deželi. Oseb je štirinajst, med njimi dve ženski, ostali so moški. Igra je prav primerna za sedanji čas, ko se v resnici bije boj za vero in nevero. Toplo jo priporočamo vsem društvu, da jo uprizore v postnem času. Avtorsko dovoljenje za uprizoritev daje Prosvetna zveza v Ljubljani proti temu, da društvo kupi tri izvode in plača 25 din tantijeme. Vsak izvod stane 5 din.

Tabor. Tabor je igra, v kateri je podana priprava za obrambo na taboru v obrambo zoper Turka. Prizori se odigravajo živahno. V igri nastopa 7 fantov, 6 mož, 6 deklet, nekaj dečkov in nekaj žensk. V igri je slikovito podana slovenska prepirljivost, nevoščljivost, cagavost, pa tudi zaupanje v Boga, vernost in pobožnost. Ima

pa tudi več skupnih nastopov, napetih prehodov iz govora v govor, zaradi tega je režija težja. Delo se lahko uporabi tudi za protiboljševiško propagando, ker je v njem res dobro podana obramba proti krivovercu Turku.

Sužnji. Igra predstavlja naseljevanje Slovencev ob Adriji v sedmem stoletju. Je zelo primerna za mesta in trge, kjer razpolagajo z dobrimi igralci in odri. Dosegla bo svoj namen zlasti pri narodno obrambnih večerih. Obe igri se dobita pri izposojevalnici Prosvetne zveze. Avtorsko dovoljenje daje g. Narte Velikonja. Ljubljana, Sv. Petra cesta 1.

Novorojenček. Prijetna predpustna zabavna igra, katere vsebina je kljub temu podučna. Uprizoritev lahka. Dobi se v rokopisu pri Prosvetni zvezi, kjer se daje tudi avtorsko dovoljenje, proti temu, da se plača 25 din tantijeme.

Naše vasi

Te naše vasi! Še vedno so centrala našega narodnega življenja, srce slovenskega telesa. Mnoge so se na zunanaj v marsičem spremenile, pomodernizirale, druge spet ostajajo, kot so bile pred stoletji, male, skromne, ponižne. Desetletja so zaustavila svoje vplive na poslopjih, v gospodarstvih, v obleki, v govoricah, v zunanem življenju. Ponekod se košatijo moderni skednji, številni domovi so navzeli moderno lice, strokovnjaška roka se čuti v gospodarjenju, obleka se je prilagodila novodobnim zahtevam,

knjige in listi in številna zborovanja vzbujajo videz civiliziranega dvajsetega stoletja. Pa so tudi vasice, konzervativne v zunanosti, prepolne davne skromnosti in tako nemoderne in zato nečislane ponižnosti.

Pa naj se je v desetletjih lice naših vasi spremenilo ali ne, ljudska duša, jedro vaškega občestva je ostalo nespremenjeno izza stoletja. Presilni so vplivi zemlje, premočna je zgodovina in prekorenita je kmečka nrav, da bi se ob valovanju modernega časa spremenil tudi značaj kmečkega človeka.

Dobremu pogledu se še danes za sedanjimi oblikami življenja po naših vaseh odpira prastara slovenska nrav, ki se je nekoč bohotila v šegah in običajih, v narodni govoricu in narodnih napevih, v davnih ljudskih obredih. Če kod, se v naši vasi prikazuje na naravnost edinstven način, da sicer zamoremo zavreči stare oblike, sprejeti tuje običaje, udomačiti tujo govoricu, spremeniti duha pa, ki je na dnu stanovskega in narodnega občutja, zamorejo le dolge stoletne sile.

Kljub mnogi podobnosti in sličnosti se naše doline medsebojno znatno razlikujejo. Še danes diha že kar vsaka vas svojega posebnega duha, pozna svojo posebno melodijo in svojo noto. Vse vasi naše zemlje pa so veličastna slovenska koroška kompozicija.

Najoriginalnejši so med nami menda Ziljani. To je veder, malce mehak, srčno bogat rod. Da ga vidimo na njegovem žegnanju, ki je še danes nekak krik po razdrobljeni vaški skupnosti! Noben organizacijski oklep ni mogel ustvariti tako živo povezanega, nesebično živečega in za skupno čast tekmujočega občestva, kot ga predstavlja ziljska »konta«. Tu ni razlik med stanovi in poklici, ne med kajzarji in kmeti, pozabljene so vse razprtije tega ali onega značaja, Nad vsakim fantom stoji zapoved vaške »konte«. Ob melodiji starodavne slavnostne pesmi se zavrti pod lipo s »Svavenko« v narodni noši v prvi rej. Ziljsko žegnanje je domala enako po vsej Zilji. Obredna »Buh nam daj an dober čes, ta prvi rej začeti« vsaj je ostala do danes nespremenjena.

Rožan ohranja svojo razigranost in

dobro voljo še v dni ostalega leta. Rožanska vas je nekam vesela, na stečaj odprta, družabna, šegava. Največ slovenskih koroških pesmi je doma v Rožu. Po Rožanih pozna svet koroške Slovence. Rož je dal največ velikih, pomembnih mož. Še danes je originalen v ustvarjanju narodnih napevov in v kovanju verzov. Mnogo je v dolini rož vzgledne sosesčine, slovanske dobrotljivosti in gostoljubja. A tudi ne manjka nevarne lahko miselnosti. Domala vsako vas je že oblizala civilizacija in industrializacija, skoro vsaka peta hiša bi hotela biti gostilna. Premnog Rožan bi rad grabil za zvezdami.

Podjuna je globoko zamišljena. Dekleta so ponižna. Podjunčanka je vzor prave Slovenke, verne, delavne, trpeče. Možje so vneti za gospodarsivo. Intenzivacija gospodarstva jim je prva in glavna skrb. Podjunskim vasem dajejo danes betonski silosi, redki po Rožu in Zilji, posebno barvo. Redki so radioaparati, zato pa Podjuna razmerno največ bere in kaže mnogo veselja za zdravo prosveto. Silna je Podjuna v svoji vernosti. Največji farni praznik je nova maša, sv. birma je posebna slovesnost. Ponekod so gospodarstva naravnost bahava. Le družinski domovi nekam skromno in sramežljivo kukajo izza sadnega drevja, kot bi se hoteli oproščati, da so tudi tu. V primeri s Podjunčanom je Ziljan v pogledu domače hiše in njene udobnosti pravi gospod.

Na Zilji je doma vaški ponos, ponos Ziljana. Rož diha vedrino in razigranost. Podjuna je utelešena razsodnost in premišljenost. Kdor zna družiti vse troje, je zajel dušo koroškega Slovencea.

Srce našega naroda

Narod je telo in vsako telo ima svoje srce. Od tam se pretaka kri v vse ude, se vrača in čisti, pa spet oživlja vse telo in hrani njegove dele. Tudi vsak narod ima svoje srce, kar je Srbom Belgrad, Hrvatom Zagreb,

kar je Čehom Praga in Poljakom Varšava, kar je Nemcem Berlin in Francozom Pariz v kulturnem pogledu, to je Slovencem Ljubljana: osrčje narodne kulture.

Ljubljana ima danes skoro vse kul-

turne ustanove, ki jih mora imeti središče katerega koli naroda. Ni več »dolga vase«, marveč nenavadno živo in vzneta mesto, ki lahko s ponosom nosi priimek »bela Ljubljana«.

Lani je dobila Ljubljana najvišjo ustanovo: **Akademijo znanosti in umetnosti**. To je delavnica najvidnejših slovenskih znanstvenih in umetnostnih delavcev. Ta ustanova predstavlja največji narodni zaklad, umsko delo, s katerim doprinaša slovenski duh k omiki slovenskega naroda in človeštva sploh. Druga velika ustanova slovenskega kulturnega življenja je **slovenska univerza kralja Aleksandra**, ki je lani praznovala dvajsetletnico obstoja. Domala sto let se je slovenski rod boril za pravico najvišje šole. Tod se danes vzgajajo voditelji in učitelji slovenskega naroda, tod se jim odpira pot v kraljestvo tvornega duha. Po zaslugi univerze se je slovenski jezik že v prvem dvajsetletju dvignil na višino vseh evropskih jezikov in z lahkoto izraža najtehtnejše pojme in najgloblje misli. Že pred več kot sto leti je bil ustanovljen ljubljanski **muzej**, ki zbira vse, kar je važno za razvoj slovenskih krajev in slovenske zgodovine. Tod se hranijo starodavne noše, opreme, zgodovinske najdbe, nadalje dragocene starodavne listine, ki omenjajo Slovence pred tisočletjem. Muzej je razdeljen v več oddelkov, tako starozgodovinski, naravoslovni, narodoslovni. Tod so po neznanskem trudu zbrani dokazi vseh dob in vseh delov slovenskega sveta. Mesto Ljubljana se ponaša še s svojim lastnim muzejem, ki prikazuje njegov razvoj v teku stoletij. Slovenska slika in slovenski kip imata svoje mesto v **Narodni galeriji**. Veščakovo oko tod lahko sledi poti, po kateri je oko slovenskega človeka sprejemalo in oddajalo svojo sliko o veličastnem vzoru lepote. Slovenska beseda ima svoje častno mesto v **Narodnem gledališču**, in sicer v opernem in dramskem. Ljubljansko gledališče ima za seboj častljivo preteklost in danes prednjači v gledališkem pogledu Ljubljana pred številnimi mesti

drugih narodov. Na slovenskem odru v Ljubljani se najočitneje spričuje resnica, da smo Slovenci najbolj igre ljubeč narod.

Slovenska knjiga ima v Ljubljani najdostojnejše mesto. Obstojajo številne **knjižnice**, med njimi semeniška, ki je prva in najstarejša ljubljanska knjižnica. Ljubezen do lepe slovenske besede dokazujejo velike književne založbe in knjigarne. Prava posebnost pa bo zasnovana slovenska knjižnica, ki bo vsebovala češke, ruske, poljske, bolgarske in ukrajinske knjige. To bo ustanova, s kakršno bi mogli danes tekmovati samo Praga ali Moskva.

Slovenska **glasba** je posebna ljubljanka mesta Ljubljane. Ljubljanski Filharmoniji sta celo Beethoven in Schubert posvečala svoje skladbe. Glasbena matica se sme ponašati z dejstvom, da je danes predstavnica slovenske glasbe v svetu. Omeniti pa moramo še radijsko postajo, odkoder gre slovenska beseda v širni svet. Ljudska **prosveta**, ki jo vodita Prosvetna zveza in Zveza kulturnih društev, dobi bojda letos svoj lastni »Slovenski dom«, ki bo glasno poudaril dejstvo, da je Ljubljana resnično kulturno osrčje Slovenije.

Prvi slovenski kulturni delavci — Trubar, Cojz, Vodnik, Prešeren — so se zbirali v Ljubljani, oziroma tam prejemale pobude za svoje veliko delo. Iz Ljubljane je pričel Bleiweis s svojimi Novicami zbirati Slovence. Slovenska kulturna delavnost se je nato pojavila v Celovcu, Dunaju in Mariboru, toda še v minulem stoletju je Ljubljana spet prevzela narodno vodstvo slovenskega ljudstva. V Jugoslaviji je postala tretje kraljevo prestolno mesto in nosilka vsega združenega napore Slovencev za kulturni podvig in procvit.

In še to: Izmed številnih slovenskih mest je bila in je Ljubljana najbolj slovenska. Zato so se Slovenci v boju za kulturno pravico nagibali k njej kot središču. Njeno slovenstvo in najzadnje v njenem meščanstvu, ki kot nobeno drugo kaže vrline slovenskega človeka. (Koroški Slovenec)

Društveni obzornik

Prosvetno društvo na Martinjem vrhu je imelo dne 10. decembra svoj redni letni občni zbor ob udeležbi 44 članov. Iz poročil odbora samo kratek izvleček.

Praviloma bi se moral vršiti občni zbor že v oktobru, a letos je bilo to nemogoče zaradi tega, ker so bili člani na orožnih vajah. Zaradi tega se je tudi društveno delo zadrževalo in pa zaradi premestitve šol, upravitelja, doseďanjega tajnika Prosvetnega društva, kateremu se imamo zahvaliti, da je bilo v preteklem letu tako živahno prosvetno, predvsem gledališko delo. Takega uspeha sami brez izvežbanega voditelja ne bomo mogli doseči, vendar bomo skušali vsak po svojih močeh, da se bomo sami usposobili nadaljevati z delom za izobrazbo naših ljudi.

Občni zbor Prosvetnega društva na Radovici je bil dne 19. novembra 1939.

Ob navzočnosti članstva Prosvetnega društva otvarja g. predsednik občni zbor ter pozdravi vse navzoče. Poudarja pomen društva v teh svetovno razburkanih časih, da naj se članstvo kakor tudi ostalo občinstvo oklene stebra, kjer se deli izobrazba v duhu katoliške zavednosti narodu v prosvetnem in narodno-kulturnem oziru. Polaga v prvi vrsti važnost na mladino, ker ona je cilj bodočnosti in up slovenskega naroda ter simbol bodoče slovenske prosvete. Nato preide na dnevni red občnega zbora ter poda besedo g. tajniku.

Nato je bil prečitan zapisnik zadnjega občnega zbora.

G. tajnik poroča sledeče: Članov je bilo leta 1938-39 vpisanih 52, kateri so plačali članarino. Delovanje društva je bilo v minulem letu povoljno. Družabni večer za člane Prosvetnega društva, ki je bil 19. februarja, je bil sijajno izveden s predstavo šaloigre, deklamacijo in petjem.

Fantovski odsek in dekliški krožek, kakor tudi članstvo društva, se je udeležilo prosvetnega tabora v Novem mestu in Črnomlju polnoštevilno; fan-

tovski odsek in dekliški krožek sta nastopila tudi pri javni telovadbi in si je fantovski odsek priboril nagrado. Pevski odsek je pod vodstvom g. organista nastopal ob priliki javnih nastopov belokrajinskih združenih pevskih zborov v Črnomlju, Semiču, v Metliki in na Radovici, kjer je svojo vlogo dobro rešil in bil deležen pohvale udeležencev. Nato je g. tajnik v nekaj besedah polagal na srce članom pomen današnjih svetovnih dogodkov.

Blagajnik je podal obračun s podpisom preglednikov.

Knjižničarka je poročala, da je bila povoljno povečana knjižnica, kjer je nad 100 knjig na razpolago in dva časopisa.

Nato je bil stari odbor soglasno izvoljen.

Občni zbor prosvetnega društva v Mozlju, ki se je vršil 10. dec. 1939.

Predsednik g. Ivan Pirnat pozdravi vse navzoče, posebno pa g. Kuntara, organista iz Kočevja.

Sledilo je čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. Za zapisnikarja pa je bil izvoljen Mežan Vojteh.

Poročila tajnika, blagajnika, knjižničarja in gospodarja so bila soglasno sprejeta. Predsednik g. Pirnat poroča, kaj je bilo storjenega v preteklem letu in se zahvaljuje vsem, ki so kaj pomagali, posebno še g. Škulju, svetniku v Dol. vasi, za njegovo požrtvalnost. Poročilo revizorja je bilo s popravljenimi pomanjkljivostmi soglasno sprejeto.

Sledile so volitve in je bil izvoljen za predsednika Pirnat Ivan, ki se je zahvalil za zaupanje in podal besedo g. Kuntari iz Kočevja.

G. Kuntara je govoril o pomenu prosvete v sedanjem času, o komunizmu in katoličanstvu in se skliceval na besede pokojnega vladike škofa dr. Jegliča in nato podaril društvu sliko pokojnika.

Slučajnosti: letna članarina je dooločena za člana 3 din. Pri slučajnostih se je oglasil k besedi g. župnik,

ki je vabil mladino, naj se vživi v naše delo. Po izčrpanem dnevnem redu je predsednik zaključil občni zbor.

Silvestrov večer v Kamniškem domu. Društvo »Kamnik« je priredilo za svoje člane ter prijatelje Silvestrov večer s prav pestrim sporedom. Taka družabna prireditev, ki zbliža člane društva in njihove prijatelje, je za zaključek leta vsekakor primerna. Izvedba silvestrovega večera je bila v rokah »Dramatičnega odseka«. Sam spored je obsegal več točk, predvsem pevskega in dramatičnega značaja. Za uvod je pevski zbor »Dramatičnega odseka« odpel pozdravno pesem. Za njo je sledila solo točka oziroma kuplet naših pevcev — solistov. Osrednja točka večera je bila Murnikova burka v enem dejanju »Bucek v strahu«, katero so uprizorili člani in članice »Dramatičnega odseka« v splošno zadovoljstvo vseh udeležencev in v veselo razpoloženje tega večera. Kdor je videl to burko, je šel nasmejanega lica in vedre druše novemu letu nasproti.

Groblje. Življenje v društvenih se vrši kot po navadi, dasi je v jeseni tudi nekoliko trpelo zaradi vpoklica nekaterih članov k orožnim vajam. 19. novembra smo uprizorili lepo štiridejansko dramo iz narodnega življenja na Koroškem ob prevratu po svetovni vojni »Koroški tihotapci«, katero je spisal France Brenk in je izšla v Misijonski tiskarni. Priporočamo jo tudi drugim društvom. Igra je na našem odru v vsakem oziru dobro uspela. Dvorana je bila polna. — 3. decembra smo imeli lepo Miklavževno prireditev. Poleg krajše burke za uvod smo uprizorili prekrasno Gržinčičevo spevoigro v treh dejanjih »Miklavž prihaja«. Menda je bila to prva prireditev te vrste pri našem društvu. Dasi je precej težka in zahteva petje precej izurjenosti, so vsi igralci in pevci dobro rešili svoje naloge. Posebno ljubka je bila skupina 20 angelecev v krasnih enotnih oblekah, ki so s svojim lepim petjem očarali vso dvorano. Dvorana je bila tako polna, da

so se komaj prerili na oder tisti, katere je na koncu Miklavž poklical.

Silvestrov večer. Ker so ljudje v današnjih žalostnih časih potrebni razvedrila in da ga ne bi iskali po gostilnah, si je naše Prosv. društvo odločilo, da bo priredilo Silvestrov večer, ki se je vršil v nedeljo 31. decembra ob 7 zvečer. Poleg postrežbe je bilo na programu več burkastih prizorov in nastopov, tako da smeha prav gotovo ni manjkalo.

»Krvava Španija« je naslov pretresljivi drami, katero smo uprizorili na sv. Tri kralje v naši dvorani ob pol 4 pop. O bojih, ki so divjali v Španiji skoro tri leta med katoličani in komunisti, se je tudi pri nas mnogo pisalo. Mnogi so celo ugovarjali, češ da ni vse tako, kakor poročajo katoliški listi. Toda ni bilo samo tako, ampak še hujše je bilo, kakor so poročali naši časopisi. Pred kratkim ste dobili v »Domoljubu« in »Bogoljubu« priloženo knjižico z naslovom: Španski zgled; Glavna naloga komunizma: Boj proti Bogu, v kateri se navajajo zanesljiva poročila, kako so »rdeči«, to je komunisti, divjali proti katoličanom in proti temu, kar je bilo božjega in kako junaško so se borili katoličani za svojo vero in za to, da bi bila Španija katoliška. Vse to na pretresljiv način prikazuje drama »Krvava Španija«. Drama je silno poučna tudi za nas in za naše sedanje razmere. Potrebno je, da se v tem oziru vsakemu Slovencu odpro oči.

Brdo pri Lukovici. Naše prosvetno delo se je začelo s polno paro. Poleg običajnih večerov smo imeli na praznik Brezmadežne lepo marijansko prireditev. Miklavž je v Domu obdaroval naše malčke, na Štefanov dan pa smo ob veliki udeležbi igrali Vombergerjevo »Vrnitev« in jo ob novem letu ponovili. — Velika novost je posebno v tem, da je naš oder že električno razsvetljen.

Dob. kakor vsako leto, tako se je tudi letos Miklavž oglasil v Domu, in sicer v nedeljo 3. decembra ob pol 4. uri popoldne. Obdaril je najprej ves naraščaj, gojenke in mladce in tudi

druge pridne otroke. Ob 7 pa so člani fantovskega odseka uprizorili igrice »Miklavž prihaja«. Miklavž je razdelil mnogo lepih daril. — Dramatski odsek pa je uprizoril 17. decembra igro »Logarjeva sinova«. Igralci so igrali v splošno zadovoljstvo. Bili so večinoma novi igralci.

Brežice. V nedeljo 10. decembra je bil občni zbor Prosvetnega društva, ki je polagalo račune o svojem delu v preteklem letu. Letošnji občni zbor se je vršil ob 30-letnici društva. Društvo lahko ob tej obletnici pokaže na svoje veliko in lepo delo, na novi prosvetni dom, ki bo v ponos vsemu Zassavju. Tudi FO in DK ne zaostajata s svojim delom in zbirata mladino v svoje vrste. Ob tej priliki prosimo vse zavedne starše, ki še nimajo svojih sinov in hčera v naših vrstah, da jih brez pomišljanja pošljejo, ker časi so resni in naša bodočnost bo taka, kakršna bo naša mladina. Z veseljem lahko poročamo, da se tudi v naši župniji vedno bolj širi katoliško časopisje. Poleg novih naročnikov pride vsak teden v naše družine potom kolportarje, ki jo vrši Prosvetno društvo, lepo število »Domoljuba« in »Slovenskega gospodarja«, predvsem pa ob nedeljah »Slovenca«, po katerem ljudje vedno raje segajo.

Dravograd. Prosvetno društvo je imelo preteklo nedeljo v društvenih prostorih svoj letni občni zbor, katerega se je udeležilo prav lepo število članov, zlasti fantov in deklet. Uvod in program sestanka je tvorila himna »Hej Slovani«. Po podanih poročilih o delovanju Prosvetnega društva in Fantovskega odseka, so bile nove vo-

litve. Prosvetnemu društvu predseduje g. prošt Munda. Fantovskemu odseku pa g. Kralj. Ves nadaljnji sestanek je bil posvečen narodni in državni misli, v proslavo državnega praznika 1. decembra in izseljenške nedelje. Mala Karlica Sušecova je ljubeznivo deklamirala pesmico »Svobodna domovina«, njena večja sestra Angela pa Gregorčičevo »Naš narodni dom«. Sledilo je predavanje g. prošta »O narodni in državni zavednosti«. Saj je zlasti obmejni mladini treba v tem oziru jasnih pojmov. Spominu naših bratov v tujini je posvetila svoje predavanje Angela Sušecova, učenka četrtega razreda meščanske šole v Mariboru. Sledila je nato vesela pesem, narodna in domoljubna, druga za drugo, da je bilo kar veselo. Prosvetno društvo v Dravogradu opravlja brez dvoma veliko kulturno in nacionalno nalogo ob naši severni meji. Vabimo vse, ki z nami mislijo, zlasti fante in dekleta, da se nam pridružijo na prihodnjem sestanku.

Društva, ki so plačala članarino v decembru 1939:

Prosvetno društvo Groblje.

Katoliško prosvetno društvo Šmartno pri Kranju.

Prosvetno društvo Litija.

Prosvetno društvo Blagovica.

Katoliško prosv. društvo Moravče.

Katoliško prosv. društvo Sv. Trojica.

Katoliško prosvetno društvo Lokvica pri Metliki.

Prosimo vsa društva, ki članarine še niso poravnala, da to store čimprej.

Vsebina: Dr. Brumen: Kmet, izobrazba in šola. — Tekmovanje prosvetnih društev v nabiralni akciji za prosvetni „Slovenski dom“ v Ljubljani. — V. Z.: Nove ljudske igre. — Naše vasi. — Srce našega naroda. — Društveni obzornik.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Zadržno tiskarno v Ljubljani: Maks Blejec